

Målnummer:	UM10368-23	Avdelning:	1
Avgörandedatum:	2024-06-25		
Rubrik:	Ett barn som fötts utomlands och har hemvist i utlandet kan inte förklaras vara svensk medborgare eftersom barnet vid födelsen enligt svensk rätt inte hade en förälder med svenskt medborgarskap.		
Lagrum:	• 2 § 1 lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap		
Rättsfall:	• Europadomstolens dom den 26 juni 2014 i målet Mennesson mot Frankrike • NJA 2019 s. 504		

REFERAT

NF ansökte hos Migrationsverket om att det skulle meddelas förklaring att han är svensk medborgare. Migrationsverket avslog ansökan med huvudsaklig motivering att MF, som är svensk medborgare, inte kunde erkännas som NF:s förälder enligt svensk rätt vid tidpunkten för NF:s födelse.

NF överklagade Migrationsverkets beslut till Förvalningsrätten i Malmö, migrationsdomstolen 2023-10-02, Ström). Med ändring av Migrationsverkets beslut förklarade migrationsdomstolen att han är svensk medborgare med i huvudsak följande motivering. I förarbetena till lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap (medborgarskapslagen) anges att ett barn ska anses vara svensk medborgare från födelsen när en giltig faderskapsfastställelse finns, även om det i vissa fall kan ta lång tid. Det får därför anses sakna betydelse för medborgarskapsfrågan när i tiden ett faderskap fastställs. Även det förhållandet att endast faderskap och inte föräldraskap nämns i förarbetena får anses sakna betydelse för medborgarskapsfrågan, eftersom tidigare 1 § medborgarskapslagen ändrades 2005 till att gälla även den som är förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken, FB. Sammanfattningsvis utgör den omständigheten att MF:s föräldraskap erkändes enligt svensk rätt först den 1 augusti 2022 inte hinder mot att NF ska anses ha förvärvat svenskt medborgarskap vid födelsen. Han ska därför förklaras vara svensk medborgare.

Migrationsverket överklagade migrationsdomstolens dom och yrkade att domen skulle upphävas och Migrationsverkets beslut fastställas. Migrationsverket förde fram bl.a. följande. NF är född i utlandet av en kvinna som är brittisk medborgare. Denna kvinna var när han föddes, och är fortfarande, gift med MF som är svensk medborgare. Vid tidpunkten för hans födelse kunde MF enligt då gällande svensk lag inte erkännas som förälder till honom. Eftersom NF inte hade en svensk förälder vid födelsen, förvärvade han inte svenskt medborgarskap. Att MF numera ska anses som förälder till honom retroaktivt förändrar inte denna bedömning. Förvärv av svenskt medborgarskap genom en svensk förälder sker vid tidpunkten för barnets födelse. Situationen när det är fråga om en faderskapsfastställelse är inte jämförbar eftersom det vid tidpunkten för NF:s födelse saknades förutsättningar enligt svensk lag att fastställa MF som hans förälder vid hans födelse. Mot denna bakgrund saknas grund för att han är svensk medborgare.

NF ansåg att överklagandet skulle avslås och förde fram bl.a. följande. I förarbetena till lagen (1985:367) om föräldraskap i internationella situationer (prop. 2021/22:188) framgår att syftet med ändringarna är att reglerna måste ändras i takt med att samhället förändras. Barnet har rätt till en trygg familjesituation, oavsett familjekonstellation. En kvinna som är gift med modern ska anses som förälder till barnet. Reglerna bör utgå från hur fastställande av faderskap går till för att uppnå en enhetlig bedömning och för att inte skilja på faderskap och andra föräldraskap. Migrationsdomstolens dom är rimlig då de faktiska omständigheterna för att pröva ett föräldraskap fanns vid hans födelse, eftersom MF var gift med hans mor vid den tidpunkten. Mot bakgrund av den retroaktiva verkan som lagen om föräldraskap i internationella situationer har bör alla rekvisit för att fastställa MF som hans förälder vid födelsen vara uppfyllda. Enligt artikel 3 i barnkonventionen ska vid alla beslut som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. I förevarande fall måste det anses vara i enlighet med hans bästa att det förklaras att han är svensk medborgare.

Kammarrätten i Stockholm, Migrationsöverdomstolen (2024-06-25, Eriksson, Reimers, referent, och L Axelsson/ föredragande Fransson), yttrade:

1. Det målet gäller

Frågan i målet är om det finns förutsättningar att meddela en förklaring om att NF är svensk medborgare. Han föddes 2017 i Storbritannien av en brittisk medborgare och har hemvist i Storbritannien. Hans mor var vid tidpunkten för hans födelse, och är fortfarande, gift med MF som är svensk medborgare. MF registrerades då i Storbritannien som hans förälder.

En förutsättning för att NF ska kunna förklaras vara svensk medborgare är att MF vid tidpunkten för hans födelse var hans förälder enligt svensk rätt. Det är denna fråga som Migrationsöverdomstolen ska pröva.

2. Rättslig reglering m.m.

2.1 Medborgarskapslagen

Ett barn förvärvar svenskt medborgarskap vid födelsen, om en förälder till barnet är svensk medborgare (2 § 1 medborgarskapslagen).

Efter ansökan får meddelas förklaring att någon är svensk medborgare, om det kan råda ovisshet om detta (21 § medborgarskapslagen). En förklaring att någon är svensk medborgare är bindande.

Bestämmelsen i 2 § medborgarskapslagen infördes 2015 och ersatte den då gällande bestämmelsen om förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen som gjorde skillnad på bl.a. om det var modern eller fadern som hade svenskt medborgarskap och om föräldrarna var gifta med varandra (dåvarande 1 §). Före 2015 fanns det också en möjlighet för en fader att efter sitt barns födelse, som skett utomlands, anmäla önskemål om att barnet skulle förvärva svenskt medborgarskap innan barnet hade fyllt 18 år (dåvarande 5 §). Detta gällde även en förälder enligt 1 kap. 9 § FB. Medborgarskapet gällde då från dagen för anmälan (prop. 1999/2000:147 s. 75). Bestämmelsen upphävdes i samband med författningsändringarna 2015.

I förarbetena till 2 § medborgarskapslagen fördes bl.a. följande fram (prop. 2013/14:143 s. 19). Det finns generellt starka skäl för att svenskt medborgarskap ska föras över från förälder till barn. Det bör med andra ord finnas tungt vägande skäl för att det ska vara motiverat att göra skillnad på föräldrars möjligheter att till sitt barn föra över svenskt medborgarskap. Om föräldrarna är gifta med varandra eller inte bör inte ha någon betydelse. Bestämmelsen om preskription enligt 14 § medborgarskapslagen bör också beaktas. Mot denna bakgrund bör en förälder med svenskt medborgarskap alltid föra över medborgarskapet till sitt barn. Detta bör även gälla barn till en förälder enligt 1 kap. 9 § FB. Bestämmelsen i 5 §, som ger möjlighet för en fader att efter barnets födelse anmäla till Migrationsverket att barnet ska bli svensk medborgare, kommer därmed inte att fylla någon funktion och kan upphävas. Regeringen förde också fram att ändringen innebär att ett barn som föds utomlands förvärvat svenskt medborgarskap även om föräldrarna inte är gifta med varandra och endast fadern, eller en förälder enligt 1 kap. 9 § FB, är svensk medborgare. Ändringen medför även att barn som tidigare kunde förvärva medborgarskap genom anmälan enligt 5 §, som nu upphävs, i stället förvärvat svenskt medborgarskap vid födelsen (prop. s. 33).

I samband med lagändringarna 2015 infördes övergångsbestämmelser som innebär att upphävda 5 § fortfarande gäller för barn som fötts före den 1 april 2015 (övergångsbestämmelserna punkt 2 till SFS 2014:481).

2.2 Bestämmelser i föräldraskapsbalken om föräldraskap i Sverige

För barn som har hemvist i Sverige finns bestämmelser om föräldraskap i FB.

Om modern är gift med en kvinna eller är registrerad partner vid barnets födelse, ska hennes make eller registrerade partner anses som barnets förälder (1 kap. 9 § första stycket FB). Det innebär alltså att det finns en presumtion för föräldraskap i dessa fall.

Föräldraskap kan också finnas för en kvinna som är moderns make, registrerade partner eller sambo vid insemination eller befruktning utanför kroppen under vissa förutsättningar. I sådant fall fastställs föräldraskapet genom bekräftelse eller dom (1 kap. 9 § andra och tredje styckena FB).

Den nuvarande lydelsen av 1 kap. 9 § FB trädde i kraft den 1 januari 2022 varvid bl.a. det första stycket med en föräldraskapspresumtion infördes. Före det behövde ett föräldraskap enligt 1 kap. 9 § FB alltid fastställas genom bekräftelse eller dom.

2.3 Lagen om föräldraskap i internationella situationer

En kvinna som är eller har varit gift med ett barns mor ska anses som barnets förälder, då det följer av lagen i den stat där barnet vid födelsen fick sin hemvist. Om barnet vid födelsen fick sin hemvist i Sverige, ska frågan dock alltid bedömas enligt svensk lag (2 a § lagen om föräldraskap i internationella situationer).

I 7–9 §§ lagen om föräldraskap i internationella situationer finns bestämmelser om giltigheten av utländska avgöranden och fastställelser. Dessa tar sikte på både faderskap och föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

De ovan nämnda bestämmelserna i lagen om föräldraskap i internationella situationer fick sin nuvarande lydelse genom lagändringar som trädde i kraft den 1 augusti 2022. Lagen bytte då även namn från att tidigare ha hetat lagen om internationella faderskapsfrågor. Därmed infördes en ny föräldraskapspresumtion i lagen, som tidigare enbart tog sikte på faderskap. Jämlika regler om föräldraskap infördes också i andra bestämmelser i lagen, beträffande bl.a. giltigheten av utländska avgöranden och fastställelser.

I förarbetena till lagändringarna i augusti 2022 fördes fram att den nya föräldraskapspresumtionen bör tillämpas från ikraftträdandet oberoende av vid vilken tidpunkt barnet är fött (prop. 2021/22:188 s. 42). Några särskilda övergångsbestämmelser infördes därför inte för dessa fall. Däremot infördes övergångsbestämmelser beträffande den nya lydelsen av bl.a. 7 och 8 §§ rörande giltigheten av utländska avgöranden och fastställelser av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Dessa innebär att den nya lydelsen ska tillämpas även i fråga om domstolsavgöranden och fastställelser som har meddelats före ikraftträdandet (övergångsbestämmelserna punkt 2 till SFS 2022:1322). Skälet var att det ansågs angeläget att inte göra någon skillnad på domstolsavgöranden och fastställelser som meddelats före respektive efter ikraftträdandet (prop. s. 43).

3. Migrationsöverdomstolens bedömning

Det i målet aktuella medborgarskapsärendet är ett s.k. förklaringsärende. Då kan endast prövas om medborgarskap har förvärvats eller förlorats automatiskt och alltså inte om medborgarskap erhållits genom anmälan eller efter ansökan, eftersom det i sådana fall redan finns ett bindande beslut om medborgarskap. I NF:s fall är det därmed frågan om han automatiskt förvärvat svenskt medborgarskap vid födelsen. Eftersom han föddes 2017 ska denna fråga bedömas enligt 2 § 1 i medborgarskapslagens nuvarande lydelse. Enligt den bestämmelsen är en förutsättning för ett barn att förvärva svenskt medborgarskap vid födelsen att en förälder till barnet är svensk medborgare.

Möjligheten att automatiskt förvärva svenskt medborgarskap genom bestämmelsen i 2 § medborgarskapslagen finns både för barn som fötts i Sverige och för barn som fötts i utlandet. Förvärvet är direkt knutet till barnets förälder och föräldrarnas medborgarskap enligt den s.k. härstamningsprincipen (Sandesjö m.fl., Medborgarskapslagen med kommentar, uppl. 4:1, s. 59). Medborgarskapslagen innehåller inte några bestämmelser om vem som ska anses vara förälder. Den frågan får i stället bedömas med tillämpning av andra bestämmelser i svensk rätt om föräldraskap.

Frågor om föräldraskap i Sverige regleras främst i FB. Det finns tre typer av rättsliga föräldrar; mor, far och föräldraskap enligt 1 kap. 9 § FB. För moderskap finns nästan inte några regler i FB, utan rättslig status som förälder följer av oskrivna principer som bl.a. utgår från att modern är den som fött barnet (prop. 2021/22:188 s. 16). För faderskap finns ett flertal regler i FB och för föräldraskap för en kvinna i en samkönad relation som inte fött barnet finns bestämmelser i 1 kap. 9 § FB.

NF:s mor är brittisk medborgare. Han har alltså inte förvärvat svenskt medborgarskap vid födelsen genom henne. Frågan är då om han förvärvat svenskt medborgarskap genom MF, som är svensk medborgare och var gift med hans mor vid födelsen. Det förutsätter dock att det finns rättsligt stöd för att hon kan anses vara hans förälder vid den tidpunkten.

En tillämpning av bestämmelserna om föräldraskap i 1 kap. 9 § FB förutsätter att barnet har hemvist i Sverige. Eftersom NF har sin hemvist i Storbritannien, kan bestämmelserna i 1 kap. 9 § FB inte tillämpas. Frågan om MF kan anses som hans förälder vid födelsen får i stället bedömas med tillämpning av regler som gäller föräldraskap i internationella förhållanden.

En huvudregel inom svensk rätt är att ett erkännande av ett utländskt avgörande kräver stöd i svensk lag. Ett lagstöd för att erkänna utländska familjerättsliga avgöranden finns i lagen om föräldraskap i internationella situationer. Enligt den lagen finns i 2 a § grund för att MF i svensk rätt ska anses som NF:s förälder genom den nya föräldraskapspresumtionen. Som framgått infördes bestämmelsen den 1 augusti 2022 utan några övergångsbestämmelser. Före ikraftträdandet gällde lagen enbart frågor om faderskap till barn (se 1 § i lydelsen före den 1 augusti 2022). Lagen gav alltså dessförinnan inte något stöd för att erkänna ett utländskt föräldraskap för en kvinna i en samkönad relation med barnets mor. Det som sägs i övergångsbestämmelserna till lagändringarna 2022 om att den nya lydelsen av 7 och 8 §§ ska tillämpas även i fråga om domstolsavgöranden och fastställelser om föräldraskap som har meddelats före ikraftträdandet innebär endast att berörda personer ska anses som föräldrar också enligt svensk rätt från den 1 augusti 2022 oberoende av när barnet är fött. Varken av övergångsbestämmelsernas formulering eller vad som sägs i förarbetena framgår att avsikten varit att också föräldraskapet ska ges retroaktiv verkan. Den lagen ger alltså inte stöd för att MF ska anses som NF:s förälder vid hans födelse vid bedömningen av om han är svensk medborgare.

En vägran att erkänna en rättslig relation mellan ett barn och en åberopad förälder kan utgöra en otillåten inskränkning i barnets rätt till privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen (se t.ex. Europadomstolens dom den 26 juni 2014 i målet *Menesson mot Frankrike*). En sådan regeltillämpning kan också vara oförenlig med principen om barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen.

NF är liksom sin mor brittisk medborgare och har sin hemvist i Storbritannien tillsammans med sin familj. En rättstillämpning som innebär att han inte förvärvat svenskt medborgarskap vid sin födelse påverkar inte hans rätt till privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen på ett sådant sätt att det är nödvändigt att utan uttryckligt lagstöd i svensk rätt anse att MF är hans förälder vid den tidpunkten (jfr NJA 2019 s. 504). Det strider inte heller mot principen om barnets bästa.

Mot den bakgrunden görs bedömningen att det saknas stöd enligt svensk rätt för att anse att MF var NF:s förälder vid hans födelse. Han kan därmed inte anses ha förvärvat svenskt medborgarskap vid födelsen. Någon förklaring om att han är svensk medborgare ska därför inte meddelas. Migrationsverkets överklagande ska alltså bifallas och migrationsdomstolens dom upphävas samt Migrationsverkets beslut att avslå ansökan om medborgarskapsförklaring ska fastställas.

Migrationsöverdomstolens avgörande. Migrationsöverdomstolen upphäver migrationsdomstolens dom och fastställer Migrationsverkets beslut.

Sökord:

Litteratur: Prop. 1999/2000:147 s. 75; Prop. 2013/14:143 s. 19 och 33; Prop. 2021/22:188 s. 16, 42 och 43; Sandesjö m.fl., Medborgarskapslagen med kommentar, uppl. 4:1, s. 59
